

Próba odtworzenia wybranych elementów obrządku pogrzebowego społeczeństw późnej epoki brązu na podstawie badań tafonomicznych i trójwymiarowych analiz przestrzennych ciepłopalnego pochówku popielnicowego z Markranstädt, st. 129 (Saksonia, Niemcy)

Marta Korczyńska-Cappenberg

Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512, Kraków, martakorczynska@poczta.onet.pl

Słowa kluczowe: kultura łużycka, archeologia funeralna, antropologia, trójwymiarowe analizy przestrzenne

Z socjologicznego punktu widzenia śmierć nie jest chwilowym zdarzeniem, lecz procesem, podczas którego człowiek wprawdzie traci dotychczasową rolę społeczną, ale zyskując status przodka może wciąż oddziaływać na wspólnotę. W celu dokonania tej transformacji każda społeczność dysponuje specyficznym zespołem jasnych i ukrytych norm, określających między innymi sposób obchodzenia się z ciałem zmarłego. Zgodnie z teorią obrzędów przejścia Arnolda van Gennepa (1909), często przytaczaną w kontekście zwyczajów pogrzebowych późnej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza, nie tylko w stosunku do ugrupowań kultury łużyckiej na terenie Polski, ale do kręgu pól popielnicowych w ogóle, w tzw. fazie liminalnej dochodzi do marginalizacji zmarłego, zachodzącej wraz ze spalaniem ciała na stosie. W omawianym procesie bezpośrednio po akcie kremacji następuje faza postliminalna, w której zmarły jako przodek jest ponownie włączany do społeczności. Na tym etapie transformacji spalone kości były deponowane w popielnicy, a następnie wraz z darami grobowymi szczątki składano w jamie grobowej. Wydaje się, że obu fazom mogły towarzyszyć obrzędy libacyjne. W materiale archeologicznym pewnych wskazówek, dotyczących tych etapów obrzędów przejścia mogą dostarczyć przede wszystkim te obserwacje, które są ściśle związane z tzw. „sterowaną tafonomią” ciała zmarłego oraz szczegółowe analizy kontekstu depozycji spalonych kości i inwentarzy grobowych.

Obiektem analiz tafonomiczno-przestrzennych zaprezentowanych w poniższym wystąpieniu jest odosobniony ciepłopalny grób popielnicowy, odkryty i wydobyty w monolitowym bloku w ramach badań ratowniczych, prowadzonych przez Landesamt für Archäologie Sachsen w 2020 roku na stanowisku nr 129 w miejscowości Markranstädt (Saksonia, Niemcy). Dzięki preparacji znaleziska w warunkach laboratoryjnych, trójwymiarowej dokumentacji 14 warstw eksploracyjnych pochówku oraz jego szczegółowej analizie antropologicznej możliwa była ocena stopnia manipulacji, jakim poddano ciało zmarłego po kremacji, a także rekonstrukcja kolejności deponowania poszczególnych partii szkieletu w popielnicy. Następnie podjęto próbę opisu i usystematyzowania zasad, jakimi żałobnicy mogli się kierować, umieszczając poszczególne kości w konkretnej partii urny. Ponadto, analizie przestrzennej poddane zostały drobne fragmenty ceramiki, zalegające w popielnicy, wstępnie zinterpretowane jako relikty stypy oraz pojedyncze węgle drzewne, najprawdopodobniej pochodzące ze stosu ciepłopalnego. Wreszcie, wyjątkowo niewielki stopień rozdrobnienia spalonych szczątków umożliwił, oprócz oznaczenia wieku i płci, oszacowanie przyżyciowej wysokości ciała zmarłego oraz ocenę zmian patologicznych widocznych na szkielecie postkranialnym.

Wprawdzie specyfika źródeł archeologicznych uniemożliwia rekonstrukcję przebiegu rytuału pogrzebowego, jednak w przypadku pochówku z Markranstädt wkomponowanie uzyskanych obserwacji w pierwotny kontekst obrzędowy pozwoliło na szczegółową charakterystykę wybranych aspektów zwyczajów pogrzebowych, i tym samym, przynajmniej w pewnym stopniu zbliżyło nas do poznania obrządku funeralnego społeczności zamieszkującej u schyłku późnej epoki brązu obszar obecnej Saksonii.